

8096

А ТИМОФІЇВНА.

НЕРОЗГАДАНИЙ ПРОРОК.

(РЕФЕРАТ ЧИТАНИЙ НА ШЕВЧЕНКІВСЬКІЙ
АКАДЕМІЇ В КРЕМ'ЯНЦІ 9. ІІІ. 1932. РОКУ).

НАКЛАДОМ АВТОРА.
ПЕРЕМИШЛЬ, 1932.

СЕРИЯ "СОВЕТСКИЙ ПЕДАГОГ"

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ И МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ

Сост. А. А. БУДНИЦКИЙ

ИЗДАТЕЛЬСТВО "ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ"

10
ВІРА ТИМОФІЇВНА.

8096

НЕРОЗГАДАНИЙ ПРОРОК.

(РЕФЕРАТ ЧИТАНИЙ НА ШЕВЧЕНКІВСЬКІЙ
АКАДЕМІЇ В КРЕМ'ЯНЦІ 9. III. 1932. РОКУ).

п. м. в. 1931.
к 16(16) - 41

НАКЛАДОМ АВТОРА.
ПЕРЕМИШЛЬ, 1932.

Високошановному Редакторові Л. Н. В.
п. Др. Дмитру Донцову на знак глибокого
поважання

донциса Л

від авторки.

19 $\frac{13}{V}$ 32р.

м. Крем'янець.

ПЕРЕДМОВА.

Опубліковую свого реферата в тому самому вигляді, в якому я його читала на урочистому святкованні Шевченкових Роковин дня 9/III. 1932. року в Крем'янці. Я свідомо того, що сей реферат не є якимсь цілком „новим словом“ про нашого Іенія, навпаки, я дуже широко користалася з цінних і глибоких статей Дра Донцова, а також Маланюка й проф. Смаль-Стоцького. Цілком свідомо не доповняла і не виправляла його перед друком, бо друкую його в першу чергу для того, щоби широкі кола суспільства могли самі побачити й зрозуміти небезпеку для нації від тої ганґрени, що розідає наше громадське життя й нищить та деморалізує все здорове.

Сей мій реферат, як побачить думаючий читач, і не „еретичний“ і не „страшний“ — він лише порушував і без того захитаний „стан посідання“ декого, (певної різнопартійної кліки неробів) і вносив поклик до боротьби й шукання в стояче провінціональне болото утворене „патентованими“. Тому і лише тому (хоча декому може ображав москвофільські і їм подібні почування) викликав проти себе наступ єдиним фронтом од „пожондних“ почавши й на радикалах та бувш. радикалах кінчаючи! Учням української гімназії заборонено бути на святі і за порушення цієї заборони четверо учнів із тих, що чули „страшний“ реферат, звільнено на місяць з гімназії. Ріжні „бувші“ діячі, „члени центральн. комітет. Партії“ й москвофіли всіх відтінків агітували, щоби громадянство збойкотувало цю Академію, а коли Академія таки відбулася при численній участі селянства й міщанства, то преса, яка обороняє у нас не правду, а своїх однопартійців, вмістила такі „рецензії“ на сей реферат:

„Свобода“ ч. 12. з 27/III.:

„панна Тимофіївна намагалася розгадати Шевченка в рефераті „Нерозгаданий пророк“... Шевченка представлено вузьким егоїстом, котрому були не зрозумілі демократичні засади й котрий з призи́рством ставився до народу, висловлюючи погляд, що громада то капуста́на голова. Далі говорилося, що Шевченко був предтечою ідеології Донцова, а серед різних клин і непристойних слів на адресу професора Драгоманова й академіка Єфремова можна було зрозуміти, що вони не догодили п. п. Тимофіївним лише тому, що інакше дивляться на Шевченка. Оба реферати профанували пам'ять Шевченка“.

„Діло“ ч. 68. з 29/III. „У тих рефератах говорилося про те, що Шевченко був крайнім індивідуалістом, що

йому чужі й незрозумілі були демократичні засади, що він з призирством ставився до мас, до народу, говорячи, що громада — то капуста голова (добре освітлює Шевченка народня громадська організація). Чимало було у тих рефератах недокладних виїмків з різних галузей людського знання: антропогеографії, метафізики, публіцистими та інш., — словом горох з капустою.

„Громадський Голос“, ч. 14. з 10/IV.: „мусіли обурюватись на удаваних панів „націоналістів“, бо замість реферату... почули з уст Головка попівську проповідь, який доказував, що Шевченко був чуть не клерикалом. А в політиці, мовляв, був навіть проти республіки. В другому рефераті В. Тимофієвої було те саме. Шевченко, казала вона, був проти московського народу (про поляків не говорилось нічого) і був проти соціалізму, був навіть проти демократизму, а в національних справах мав погляди, як тепер Донцов чи Маланюк (а може як Славек, Радзівіл чи Мусоліні?). Чи ж не образа Шевченка? Геній, який болів душею, що на Україні „латану свитину з каліки знимають, з шкурою знимають, бо нічим обуть панят недорослих“, кричав „по якому... закону землею всім даною... торгуєте“, мав би проповідувати по думці пп. Головка й Тимофієвої покору перед церквою і перед рідним ярмом і нагайкою“.

Звичайно, що жадна з тих Редакцій добровільно не вмістила посланих спростовань, а матеріяли послані про се святкування до „Укр. Голосу“ були витягнені і опинилися в руках відомого на Кремянеччині радикального прихильника, який з одного боку вдає з себе „націоналіста“, а з другого заохочував місцевих радикалів до нападів на „націоналістів“ запевняючи їх, що від тепер жадні матеріяли, висвітлюючі „роботу“ радикалів на Кремянеччині не побачать світа. Сим пояснюється, що в „Гром. Голосі“ так пізно з'явився допис.

Думаю, що неупереджені читачі побачать з того реферату, які думки я поширювала, побачать вартість „муринської етики“ політиканів, які роблять Каїнову роботу, і оцінять Юдину ролю тих, що намагалися замкнути мені уста.

Віра Тимофіївна.

Дня 21/IV. 1932 р.

Шановні Громадяни!

Сьогодні святкуємо з вами чергові роковини Великого Пророка України — Тараса Шевченка, вже 71. роковини, отже здавалосяб, що за сей час ми всі могли його так пізнати, як лише можна пізнати найбільшого свого генія, наймогутнішого Пророка відродження України! Але, на жаль, так здається лише на перший погляд! Запитайте присутніх: хто був властиво Тарас Шевченко і ви почуєте майже стількиж відповідей, скільки присутніх. Перегляньте пресу, перегляньте критичні твори — знову та сама повинь ріжних думок... В чому ж секрет такої розбіжності? Які причини такої різноманітності оцінок? Постараюся дати на се коротку відповідь. Таких причин є дві: перша з них т. зв. автоморфізм, а друга — на жаль, свідоме нечесне використання великого імени нашого Поета для надання в очах мас більшого авторитету своїм партійним програмам.

Що таке автоморфізм, так пояснює великий філософ Спенсер: „в зносінах з людьми ми уявляємо собі їх думки й почування в формі власних думок і почувань. Але уявляючи їх таким чином, ми складаємо собі уявлення про чужі думки й почування або *напів справедливе*, або *зовсім несправедливе*. Уявлення, яке утворює собі один про другого *неминучо відповідає* характерові його власного інтелекту, його власної вдачі, воно буває *автоморфічне*“.

Автоморфічне уявлення тим далі стоїть від дійсності, чим більше відрізняється інтелект особи, яка складає осуд, від інтелекту особи, про яку складають осуд“.

Отже, як бачимо з наведеного пояснення, згідно з законом автоморфізму відчужень, є 80% за те, що звичайні пересічні люди уявлятимуть генія не

таким, яким він є. Сим власне пояснюється те, що рідко коли сучасники відразу оцінюють геніїв, — їх починають розуміти тільки нащадки, які стоять вище від сучасників генія.

Коли до сеї причини додати ще, як ми вже згадували, злий намір, то буде зрозуміло, чому ми маємо не одного відомого нам всім Поета, а начебто різних, бо по ріжному розуміємо й пояснюємо його думки.

Російські монархісти — україножери, як напр., Демченко в книжечці „Акляветаніє Шевченка некасторимі патріотамі“ захоплювалися тільки виразами „про жидову“ й казали, що як і мав Шевченко жаль до Росії, то за те, що вона „запродала“ жидам степи України, а зрештою був він „руській чевлавек“. Сучасні монархісти — гетьманці, вихопивши слова: „оживуть гетьмани в золотім жупані“, роблять із нього гетьманця — монархіста, забуваючи, що Шевченко деяких гетьманів, як напр. Хмельницького за його помилку — спілку з Москвою, „купав у калюжі“, а *свідомих* зрадників України (Самойловича, Скоропадського й інш.) зве дурними і т. п.

Демократи роблять із Шевченка запеклого ідеалізатора демократії, який *перше за все* шанує думку громади, але сі демократи не звертають належної уваги на вірш Поета: „Хіба самому написать“. В ньому звертається Шевченко з докором до громади за те, що вона не зрозуміла його „Кобзаря“, вчинками не відгукнулася на його палкі слова, не знайшла слова поради:

„уже десяте літо,
Як людям дав я „Кобзаря“,
А їм неначе рот зашито:
Ніхто не гавкне, не лайне,
Неначе й не було мене!
Не похвали собі, громадо, —
Без неї може обійдусь, —
А ради жду собі, поради;
Та, мабуть, в яму перейду
Із москалів, а не діждусь...“

Поетові колись так хотілося почути від когонебудь „слово мудре“, щоб він знав, що його праця і страждання не загинули марно, але.. він нічого не почув від громади, вона не доросла, щоб зрозуміти Поета, і він звертається сам до себе:

Нічого, друже! Не журися!
В дулевину себе закуй,
Гарненько Богу помолися,
А на громаду хоч наплюй —
Вона капуста головата!

Шевченко яскравий поет — індивідуаліст. Громада не може й не хоче його зрозуміти по — справжньому, а розуміє його по своєму і Шевченко не зважає на загал. Подібно до Байрона, з творами якого Шевченко був знайомий, думає наш Великий Поет, що „один він між людьми, як сонце високе“. Думка його „орлом сизокрилим“ літає до неба, бо на землі широкій куточка нема

„тому, хто все знає, тому, хто все чує,
його на сім світі ніхто не прийма.“

Шевченка не розуміють, як кожного генія, і він самотний, бо як сказав Заер: „високість рівняється самоті“.

Старе українське громадянство дивилось на Шевченка очима Єфремова, який у своїй історії літератури доводить, що Шевченко боровся головно проти режиму: царату в ім'я знесення кріпацтва, хоча твори Шевченка стверджують, що він був поетом не одної кляси, а *пророком цілої нації*, який вказував своїй улюбленій поневоленій Україні шлях у майбутнє.

Але старе українство уявляло собі Шевченка таким, яким його хотіло бачити, яким було само: лагідним, всепрощаючим, без ненависти до ворожої нації, а тільки до її уряду.

„Про Шевченкову ненависть до режиму, пише Єфремов, свідчить його славянофільство“.

Треба зазначити, що час захоплення слов'янофільськими ідеями у Шевченка був дуже короткий (від 1841. до 1845. р.), про належність його до Ки-

рило — Методіївського Брацтва доказів нема і після короткого захоплення слов'янофільськими ідеями Поет до них не повертався, а до того слов'янофільство Шевченка мало було подібне до слов'янофільства його сучасників або навіть і наших сучасників. Воно йому не перешкоджало ставитись ворожо напр. до Москалів як нації. Лише після *цілковитого оновлення* наших сусідів можна булоб говорити про якесь співжиття, але щодо такого „оновлення“, то Шевченко має великі сумніви.

В „Гайдамаках“ він каже, що треба булоб „жити та брататись“, але люди розєднались і хочуть „крови брата“ і Шевченко *свідомий, що так було і так буде:*

„Так було і в Трої,
Так і буде“.

Шевченкове слов'янофільство — се не заклики й прохання до сусідів, щоб жити в згоді, а бажання *змусити* їх до того, а коли він бачить, що ніщо не змусить ворогів жити в згоді з Українцями, він закликає свій нарід до помсти, до знищення ворогів:

„І вражою злою кровю
Волю окропіте!“

Закликає до створення своєї держави і якраз її має Шевченко на увазі в „Заповіті“, а не все-світню федерацію (як запевняє Єфремов), коли каже:

„І мене в семі великій,
В семі вольній новій
Не забудьте споманути
Не злим, тихим словом“.

Слідуюче, що накидає Єфремов, а ним і інші Шевченкові — се ідея всепрощення: „Не грізною карательською з мечем є правда у Шевченка, а з гілкою всепрощення“.

Якраз навпаки! Про прощення особистим ворогам говорити не будемо, але навіть і особистим ворогам Шевченкові герої прощають лише тоді, коли вони вже покарані, чи власним сумлінням, чи долею, коли вони лежать розчавлені й можуть ви-кликати лише огиду. Але кривди *своєї нації* Шев-

ченко не простить ніколи; доки вона не відомщена він не „знає Бога“, не знає спокою й далекі від нього думки про „всепрощення“.

Подібного спростачення Великого Поета допускаються і всі інші групи. Соціалісти роблять із Шевченка соціаліста, не зважаючи на його „власницькі“ ідеали й мрію про хатину з садочком та на святість в його очах родини.

Так, напр., Коберський у своїй книжці „Українське народництво по обох боках Збруча“ на ст. 14 подає такі чотирі рядки вірша Шевченкового:

„Чи є що краще, лучше в світі,
Як укупі жити,
З братом добрим, добро певне
Пожить не ділити.“

І виходить на думку Коберського, ніби Шевченко був прихильником соціалізму, скасування власності і спільного комуністичного господарювання і т. д. Але вся річ в тому, що ці рядки взяті з наслідування 133. Давидового псалма, а коли ми зазирнемо до Біблії, то побачимо, що там той псалом починається, так: „Глянь, як добре і як любо, коли брати живуть укупі“ (ст. 564 Брит. видання); отже Шевченко переказав без змін думку царя Давида, хіба додавши до неї слово „добрий“, себто не з усяким братом, а лише з добрим. Таким чином, послуговуючися способом п. Коберського можна булоб і царя Давида зробити прихильником соціалізму.

Але що робити з віршами, які доводять, що Шевченко був прихильником самотного хуторянського життя? Варто пригадати для сього, напр., вірш „Хатина“ (ст. 340), де поет каже про себе:

„я так мало, небагато
Благав у Бога, тільки хату,
Одну хатиночку в гаю,
та дві тополі коло неї“!

або вірш присвячений Ликері, в якому мріє Поет теж про власну веселу хатинку.

Ми далекі від того, щоб з тих віршів робити висновки про обов'язкові дрібно-буржуазні симпатії Поета, бо се нагадувалоб поступовання п. Коберського, ми лише уважаємо сі вірші, як і інші, висловом поетового настрою і вважаємо неможливим підкреслювати якийсь вираз і надавати йому свій зміст і особливе значіння — коли того виразу не підкреслив сам Поет або не дав у багатьох своїх творах цілком певного з'ясування того вислову.

Колись, кілька десятків літ тому назад Драгоманов хотів просто розправитися з Шевченком і відкинути його. На думку Драгоманова Шевченків „Кобзарь“ — „багато в дечому в зерно, яке перележало в коморі й не послужило, як слід, і в свій час, коли було свіже, а тепер дуже мало навіщо й годиться.“

Але пройшло з того часу багато років, а Шевченкові слова живуть надалі й горять навіть у невідомих українських душах. І тому мусіли соціалістичні провідники сфальшувати Шевченка.

„Шевченко, пише Коберський (Укр. нар. по обох боках Збруча, ст. 14), бунтував проти царів, які поневолили Україну, і проти панів. Шевченко, один із перших українців голосив, що земля дана всім людям, Шевченко домагався соціальної рівності.“

Що до першого, то вже ми згадували, що Шевченко ставився ворожо й ненавидів нації, а не уряди, а соціальне лихо (панщину і т. п.), він уважав наслідком національного поневолення. Щож до устрою, якого Шевченко бажав для України, то це не був соціалістичний. Шевченко чекав й вірить в появу українського національного героя й задовольняється ладом встановленим для Америки:

...„Коли

Ми діждемося Вашингтона
З новим і *праведним законом?*
А діждемось таки колись!“

Ще навіть далі у сфальшованню Шевченка йдуть комуністи. Поет Сосюра пише:

„Колиб Шевченко жив тепер, —
Він бувби членом Ве-Ка-Пе“

(всерос. комун. партія).

Комуністичний критик Річицький так розп'яється з Великим Поетом: „не диво, що Шевченко почав розвінчувати ясновельможних панів — гетьманів, починаючи з Хмельницького, коли пригадаємо, що й народня свідомість завжди його кляла за віддання „черні“, за зраду революції“, а в другому місці пише:

„Шевченко відбивав не абстрактного мужика-кріпака, а мужика з певним і конкретним соціальним ухиленням у бік наймитської голоти і навіть натякав на якусь спільність майна.“

Особи, котрі перебувають під впливом комуністів, звичайно не добачають, чи не хочуть добачати, що Шевченко „розвінчував“ Хмельницького, вважаючи його винним саме у вчинкові подібному до вчинків ріжних Річицьких, Коряків, Сосюр і т. п. зрадників.

Про інших славних гетьманів — Мазепу й Дорошенка Шевченко згадує лише з любов'ю й признанням, тай Хмельницького Поет уважав преславним, хоч і „купав у калюжі“ за Переяслав.

Всі інші твердження Річицького, звичайно, такіж безпідставні. „Наймичка“ Шевченкова „була“ багата як сама каже, й не економічні причини змусили її піти в найми; а натяки на спільну власність очевидячки можна знайти лише в розпечен'ї уяві п. Річицького та інших фальшивників „Кобзаря“.

Якби Шевченко, цей високоосвічений Поет з палкою душею та горячим серцем жив у наші страшні і сумні часи, він відтворивби ще страшніші, ще кривавіші сторінки поневолення й нищення України: процеси, присуди, Соловки, тисячні розстріли і так без кінця.. без краю...

Може тоді вже напевно здрігнуласяб душа кожного Українця і запалалаб огненною любов'ю і ще палкішою ненавистю..

А тимчасом ... крім згаданих фальшивих образів Шевченка величезна пересічна маса створила ще один. Вона знає Шевченка лише, як автора „Наймички“, як поета, який оспівує покриток і ріжних „бідних“, що вимагають співчуття, як поета,

який захоплюється „червоним жупаном“, як на-
решті поета „вишневого садочку коло хати“. Згідно
з цим розумінням Великого Поета створено тра-
фаретний портрет Шевченка „в кожусі і шапці“.

Ось так як каже Хвильовий, створили ми
„іконописного батька Тараса“, якого всупереч йо-
го „Заповітові“ залишив Кониський „спати тихо,
доки Бог розбудить і про якого думала Л. Волошка,
ще він „співав пісню смутну, пісню люблю“.

Сей фальшивий образ тримається уперто зав-
дяки *інертності* нашої думки. Той фальшивий „бать-
ко Тарас“ заступає нам справжнього, заступає ве-
литня нашої і всесвітньої літератури, заступає постать
того, хто ще й тепер перевищує багатьох нових
поетів!

Я хочу сьогодні разом з вами поспробувати
віднайти ті стежки, які ведуть до скарбів Шевчен-
кової творчості, а для того мусимо трохи спини-
тися над питанням, як утворився світогляд Шевченка?

Іполит Тен усталив відому формулу: „пись-
менник є впливом раси, середовища й епохи“.

Твердження Тена не можна цілком прикласти
до Шевченка, але розбіраючи й аналізуючи світо-
гляд Шевченка мусимо весь час його пам'ятати.
Чому ж не можна застосувати до Шевченка форму-
ли Тена? А тому, що Шевченко був не лише ди-
тиною своєї нації, якої вдачу і прикмети одержав
у спадщину, не лише переймався поглядами й дум-
ками запозиченими зі свого оточення, не лише жив
ідеями своєї епохи, але й мав щось такого, що ви-
ходить поза межі тих даних — мав геніяльність.

Він мав геніяльну українську душу, яка часто
всупереч даним середовища, раси й епохи інтуї-
цією вгадувала правдиву лінію!

Фальшивий образ одягнутого в кожух і шапку
„батька Тараса“ утворений його сучасниками й на-
щадками тому, що їм були приступні саме ті дум-
ки, які були продуктом не геніяльності Великого
Поета, а впливів тогочасної літератури та оточення
на Поета. *Нам же* залежить на тому, щоб зрозу-
міти те геніяльне, особисте неповторне, чим горів
Великий Пророк України.

Справжній, дійсний, вічний і нерозгаданий Шевченко кликав безнастанно йти з таємничою вірою вперед, здійснювати в боротьбі щось таке, чого сам сей „одержимий духом“ може не уявляв собі виразно! Бож смішно вимагати від Поета обов'язково виразної політичної програми та ще й конче подібної на котрусь із сучасних.

Геніяльністю можна пояснити, чому молодий козачок з кріпаків, який був закоханий в Польку й виховувався під впливами польських революціонерів, пішов *своїм* національним шляхом.

Наші різні соціал.-революціонери і соціал-демократи тай „праві“ діячі мало не до останнього року перед національною революцією перебували в лавах московських партій, а той-же Шевченко, не зважаючи на надзвичайну пошану до декабристів, про яких нераз згадує з пієтетом у своїх творах, *не прийняв* їхньої ідеології за свою, не був членом „Петрашевців“ чи якоїсь іншої московської революційної групи.

Що інше крім геніяльної інтуїції автора „Кобзаря“ могло спричинитись до безумовно прихильної оцінки таких гетьманів, як Мазепа та Дорошенко, а негативної таких, як Хмельницький?

Аджеж коли мати на увазі впливи „середовища“, то повинно булоб бути як раз навпаки. Приятель Шевченка й одинокий тодішній поважний історик — Костомаров якраз захоплювався Хмельницьким і негативно ставився до Мазепи.

В щоденнику Шевченка читаємо, що він читав ще в 1857. р. монографію Костомарова про „геніяльного бунтівника — Хмельницького“, а однак два роки пізніше, він-же про нього пише:

„Амінь тобі, великий муже —
Великий, славний та не дуже!
Якби ти на світ не родивсь...
...То не купавби я в калюжі
Тебе преславного! Амінь“

Отже, коли бунт навіть геніяльний кінчається Переяславом, він вартий осуду.

Пошану й любов до Мазепи у Шевченка ще можна пробувати пояснити впливами Рилєєва, але пошана до Дорошенка?

Про нього пише Поет:

*„Мов орел той приборканий,
Без крил та без волі,
Знеміг славний Дорошенко,
Сидячи в неволі,
Та й умер з нудьги. Остило
Волочить кайдани!
І забули в Україні
Славного гетьмана“.*

Оттакє-то відношення Шевченка до тих гетьманів, що все офірували для своєї нації, значить „оточення“ дуже слабо впливало на Поета, бо в народніх піснях, напр., маси, які все розглядають з погляду інтересів „сьогоднішнього дня“, лають усіх трьох вище-згаданих гетьманів.

Оточення й епоха намагались зробити з нашого Кобзаря слов'янофіла, але національний геній переміг і тим, хто тепер своє москвофільство, або яке інше „фільство“ й федералістичні теорії намагаються прикрити великим ім'ям, доводиться просто забувати про цілий довгий ряд думок Шевченкових, які цілком не вяжуться зі слов'янофільською ідеологією.

Ось наведу дословно хоча деякі, що стосуються Москвинів:

- 1) „А Москалі і світ Божий
В путо закували“,
 - 2) „Москалики, що зазріли
То все очухрали“,
 - 3) Поборовсяб з Москалями
 - 4) Якби малось сили“,
- і т. п.

Отже, як бачимо, Шевченко, пишучи „Великий льох“ і інші твори, мав на думці не царську Москву, якби того хотілося ріжній „клясово“ настроєній публіці, а взагалі Москву, московський нарід!

Цілком недотепно виглядає спроба пояснити слово „Москалі“ словом солдати, бо не тільки з „Кобзаря“, але і з щоденника Шевченкового довідуємося, що не солдатів має на увазі Поет, а московський нарід, московську націю. В його щоденнику м. і. читаємо дослівно таке: „Москалі багато дечого позичили в Європейців, між іншим і слово „клуб“. Але се слово зовсім не личить Москалеві. Їм би краще було позичити у Китайців або в Японців, коли покинули своє рідне слово „посіделки“. В Європейців клуб має важне політичне значіння, а у Москалів се просто вечерниці. Вони збираються посидіти за картяними столиками, помовчати, попоїсти, випити, а то й затопити один одного по пиці“.

Коли до подібних уривків зі щоденника додати негативні Шевченкові оцінки московських письменників: Некрасова, Островського, Потехіна, а на решті Льва Толстого, то згодиться самі, що „словафіліство“ Шевченка дуже нагадуватиме „словафіліство“... Донцова або Маланюка!

Не місце тут і не час давати докладну аналізу творчості Великого Поета, відділяючи іскри чужих вогнищ від власних блискавиць українського Генія. Мені важно було лише ствердити факт, що в інший Шевченко, не той широко відомий „батько Тарас“. І се тим більше важно, що хоча сучасність бере від генія лише те, що вона здужає взяти, однак саме те невловимо, той огонь, яким горів Нер згаданий Шевченко і привертав до нього серця і дав йому панування над українськими душами, „доки сонце з неба сяє“. Дійсний Шевченко, освічений та інтелігентний ішов у перших рядах з мислителями свого часу Фаєрбахом і Штраусом.

Антропоцентричні і протестанські ідеї 30—40-их років XIX. ст. засвоював Шевченко не сліпо, як се було в некультурних Москалів, у котрих ці ідеї крім атеїзму, нігілізму та большевизму не дали нічого; у Шевченка перетворюються в антропоморфізм і дають таку чудову поему, як „Марія“.

„Культурний“ Пушкін залишає „Гаврилїяду“, а „малокультурний“ Шевченко „Марію“, що перевищає своєю красою Ренанове „Життя Ісусове“.

І ось, сей геній України, який вийшов з кріпацьких лав, лишив нам вірші повні такої вогненної любови до своєї нації яку мало хто може зрозуміти. Любов без ненависти мертва, се холодний вогонь, яким можуть жевріти дрібні душі. Великий мистець палає справжньою любовю до Батьківщини, яка щохвилини проривається ненавистю, готовістю „проклясти самого Бога“, „душу погубити“.

Лише в світлі сеї любови зрозумілим стає жаль Шевченка за тим, що тепер:

Не заріже батько сина,
Свої дитини,
За честь, славу, за братерство,
За Волю Вкраїни“.

Певно не одному гуманному соціалістові чудними видаються жалі, що хтось не заріже дитини за таку „не матеріальну“ цінність, як „честь“ і „слава“?

І ось, сей закоханий до божевілля в Україну геній, закоханий в її майбутнє, виступає на боротьбу за визволення зпід *усякого чужого* панування і з цього випливає боротьба його за визволення з кріпачтва українського народу,

Наша „прекраснодушна“ інтелігенція любить деклямувати про „любов Шевченка“ і співчуття до покривджених, „до меншого брата“, але вона забуває, що співчувати можна чомусь чужому, нижчому. Таке співчуття „раскаявшогося дворянина“, яке хочуть бачити в Шевченка до „обездолених“, можна мати, напр., до голодного пса, до жебрака-каліки, але не до себе самого. Люди, далекі від народу, „кающієся дворяне“ московської літератури, можуть його мати, але не Шевченко.

Як націоналіст не може „мати співчуття“ до своєї нації, бо він сам є її частиною, так і Шевченко, що є частиною українського поневоленого й тоді на $\frac{4}{5}$ закріпощеного народу, мав не співчуття до народу, а щось інше. Він любив його, як любить себе самого й ненавидів усіх його ворогів! Жахливі картини знущань над кріпаками малює не

для того, щоб викликати співчуття у панів (як робив Москаль Тургенєв), а для того, щоб викликати обурення й ненависть в першу чергу у самих кріпаків і селян до ворогів свого народу. Він горяче прагне, щоб усі сльози і кров проліті його героями — викликали бажання помсти!

Любовю і зненавистю, огнем і кров'ю й досі дишуть рядки Тарасових віршів і кличуть бути твердими, як їх автор, що сміявся в обличчя присуду, як їх автор, якого не зломали ні заслання, ні кара й не змусили йти на жадні компроміси з одвічним ворогом України. Він все пам'ятав, що для всіх клас (отже й для сільської бідноти) лише

„в своїй хаті своя правда
І сила і воля“.

Вічно живе, як у Прометея, серце Поета, у відповідь на муки „сміється знову“ і тим дає нам науку, що мріяти і про хатину в гаї можна, але найбільша краса не в ній, а у вічному змаганні, у вічному напруженні нервів, у запалі боротьби, в чергуванні поразок і перемог.

Ми повинні навчитися у того „Нерозгаданого Генія“, що найстрашнішою річчю є не горе, не смерть, не муки, а „гнилою колодою по світі валятися“. Від такого животіння вже краще муки й тому поет каже, звертаючись до Бога з проханням про долю „коли доброї жаль, Боже, що дай злої — злої“, бо ворожий світ, який треба змінити, на думку Шевченка, такий, якого не можна любити, а тому треба „запалити“ його, щоб він оновився вогні боротьби.

„Заповіт“ Поета і безліч інших віршів намічають нам шляхи, якими маємо йти, і йдучи якими збагнемо, хто такий Великий Кобзар України.

Читаючи його вірші, не минайте „ніже титли, ніже тії коми“ і пробуйте розгадати справжнього Шевченка, який хоча й написав „садок вишневий коло хати“, але написав це, сидячи в петербурзькій цитаделі, у в'язниці!

Пам'ятайте, що доки ми не розгадаємо справж-

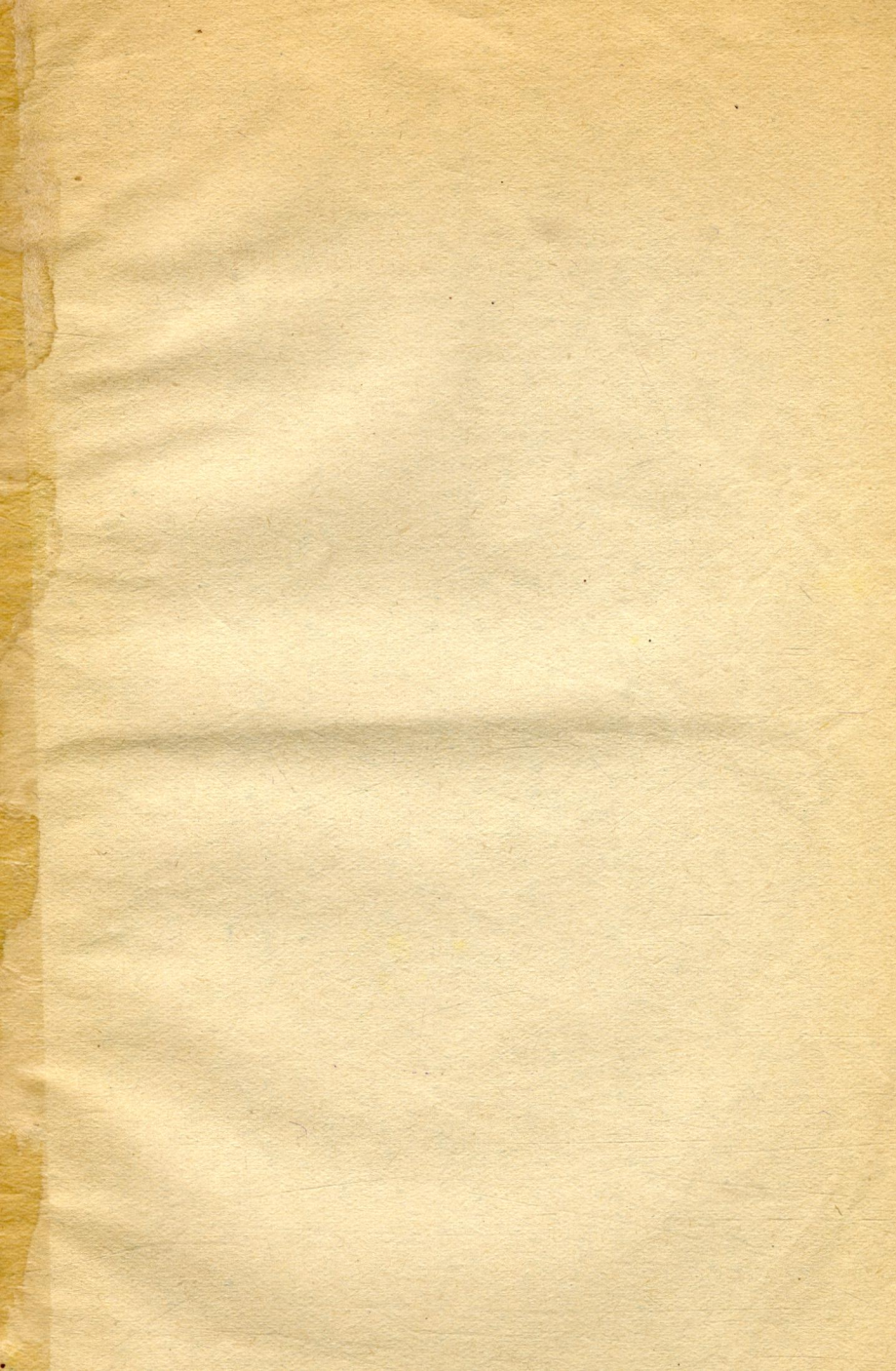
нього Шевченка, доти Великий Поет, як сам писав, „не знатиме Бога“, не матиме спокою, чекаючи на виповнення „Заповіту“.

І так, як душить Великого Борця поставлений на його могилі руками московських окупантів України камінь, так хай нас давить наше сумління і змушує пізнати того справжнього Великого Пророка українського народу, якого образ досі ми часто, як казав поет, лише „багном оскверняли“.

Лише віднайдення справжнього, досі нерозгаданого Шевченка дасть нам змогу здійснити Великий Заповіт Поета.

Поет посіяв свої слова, щоб „виросли ножі обоюдні, розпанахали гниле серце, вицідили нашу гнилу кров, а наповнили його цілющою живою кровю“ і нашим обов'язком є намагатися зрозуміти всі слова Великого Поета й допомогти їм зробити своє велике діло!

~~50 жн~~

0,48(1986)

РД

5280

З печатні А. Блюя, в Перемишлі.

PA 5280y